

עולמה של פסלת ראיון עם בתיה לישנסקי

כתבה חנית טוך

בראש השנה תחגוג בתיה לישנסקי, אמנית, אשה מיניאטורית בשיער שיבה רך ומסורק ועיניים כהות, חמות, חודרות, את יום הולדתה ה-88. במחשבה שניה צריך אולי להטיל שתי הסתייגויות בקביעה זו. קודם כל, בתיה לישנסקי מעולם לא חגגה שום אירוע בחייה וקשה להניח שתחוג ממינהגה בעניין זה בהגיעה לגבורות פלוס. שנית, לא ניתן לקבוע בוודאות את גילה המדויק היות ותאריך לידתה לא נרשם בשום מקום. בעיר מולדתה מאלין שבאוקראינה נהגו לציין רק את תאריך ההולדת של התינוקות הזכרים. כנות זה לא היה חשוב, היא מחייבת. כשנרלתה הייתה צריכה להוציא פספורט — זה היה בימי האנגלים — כחתי לי את 1900. שלוש בנות נוספות, חסרות חשיבות גם הן, נכללו במישפחה. שרה לישנסקי, הבכירה, אשה שופעת חכמה שהקדישה את חייה לעזרה רפואית וסוציאלית כמשך שנות חייה בארץ, רחל ינאית בן-צבי, אגרונומית ופעילה ציונית, ממיסדי הגימנסיה העברית בירושלים, חברת השומר ושותפתו לחיים של נשיא המדינה השני יצחק בן-צבי, ור"ר תמר שוי, רופאה שפעלה כמו שאר בנייהמישפחה להגשמת החלום הציוני.

מרתף של פסלים

בתיה לישנסקי, במיכנסים וחולצה ארוכת שרוולים, יום מן הימים הראשונים של אוגוסט. תנאי מזג-אוויר הם מסוג הרברים שלא נוגעים בה. במרתף שכרחוב נחום, המשמש עבודה סטוריו כבר הרבה שנים, מרגישים היטב את החום. למי רות ואולי בגלל הקרבה לארמה. שתי מדרגות מתחת לשביל שמוליך לחצר האחורית. חלונות מועטים. אור מתון של מנורות. המון פסלים. עומי דים על דרגשים. גבס. ברונזה. חימר. עץ. אבן. מיניאטורות כוויטרינה קטנה. פורטרטים פורי

טרטים פורטרטים. מאסה רבת עוצמה, מחוברת בפסלת חמצן בלתי-נראים לגוף שברדי של פסל גדולה. פעם היא גם גרה במקום, עם הפסלים. אפשר לחוש את האווירה הביתית. חרר-שינה, מיטבה, שרותים נספחים לחלל המרכזי המשמש לעבודה. אלה נשארו במתכונתם המקורית. מתכונת פשוטה, מיושנת, סגפנית. רטיבות פגעה בקירות. אחריכך הגיעה אריאלה אפשטיין, ארכיטקטית ופסלת שהפכה למין אחות וחברה. היא זאת

שהביאה לידעתה את קיומם של צורכייקיום ות-נאימגורים.

ספר חדש

כיו בספטמבר יצא לחנויות הספרים ספר חדש, שלישי במיספר, על עבודותיה של בתיה

בתיה לישנסקי: "החולמת", אבן וברונזה, 1942

לישנסקי. אריאלה טרחה על העריכה וההכאה לרפוס כמשך שלוש שנים וחצי. תיעוד של למעי לה 200 עבודות. דיוקנות, מיניאטורות, אנדרטי, טות, מצבות, רישומים, ציורי-שמן. כמעט כמיקי רה מתנת יום-הולדת. למעלה מ-100 עבודות אינן כלולות בספר. כאלה שנמכרו או נמסרו מבלי שתועדו קודם לכן.

היא אינה מרבה לדבר. מעולם לא היתה רכינית גדולה. בריוק כמו שלא ניהלה חיי הברה אופנתיים ולא נמנתה על יושבי בתי-הקפה בריר מא, כברלין, בפאריס. בתל-אביב. המקומות שכי הם למרה, עברה וחיה. במהלך השיחה היא תחזור ותיגע עד הלב עם הכנות הטיבעיות שלה.

קטע משיחה בשלושה קולות. הקול השקט הוא של בתיה. זה שאיננו ממחר להשיב. — אם היו באים אליך ומוזימים אצלך עכשיו עוד פסל למשל.

בתיה: "הייתי שמחה. אני רוצה מאוד לעשות עוד אחד."

— רק עוד אחד?
בתיה: "כן."

אריאלה: "היא מצפה לזה. חושבת שזה מגיע לה, שיבואו ויזמינו. כשהעניקו לה ב-1983 את התואר, יקיר תל-אביב היא באה ושאלה בשביל מה. לא עשיתי בשביל תל-אביב שום דבר. תנו לי לעשות איזו אנדרטה. ולא יצא שום דבר."

— ולא תלך ותציע את עצמה?
בתיה: "אני רגילה שיבואו אלי, אבל הפעם אני מוכנה אפילו ללכת. רוצה את העבודה?"

— אולי אין תקציב להקצות לפסל נוסף בעיר?
בתיה: "את חושבת שהמרצפות שעושים זה בזול? או שמרצפת אחת יתנו לפסל — — — נורא רוצה."
— וזה מה שהיית מאחלת לעצמך ליום-ההוא לדת שלך?

בתיה: "כן. זאת המתנה הכי טובה."
— את חושבת שהפסלים שלך היו משתלבים בנוף העירוני של תל-אביב?
בתיה: "האם השכונה בטח. יש בעיר הרבה הורים שכולים. הם היו בוודאי שמחים."
— את גם יכולה לדמיין לעצמך את המקום שהפסל יעמוד בו?
בתיה: "בגן העצמאות למשל. או ביר לבנים. יש מקום."

בראש השנה הקרוב ימלאו לבתיה לישנסקי 88. ב-1 בספטמבר ייצא לאור אלבומה השלישי של הפסלת המחוננת, מחלוצי הפיסול בארץ. חגית טוך הלכה לראיין את האשה שאינה יודעת זיקנה מהי וגילתה שהיא רוצה לפסל עוד אנדרטה אחת, אחרונה.

— ממה היית עושה אותו? מאבן?

בתיה: "ברונזה. יש אבנים שמקבלות צבע כמי שך השנים וזה מפריע. ראיתי את זה בכמה מה עבודות שלי. ברונזה מקבלת רק ירוקת וזה יפה לפעמים."

"אבל אני יכולה להיות שקטה. עוד לא הור מינו."

ליצור בגדול

אם שכולה. גבס וברונזה. 44x25x21. עבודה מ-1974. שייכת לקבוצת פיסלי תנועה המכונים "תנועה ספונטנית של רחשי לב". "דמות אדם הלובשת משמעות של רעיון ומופיעה במצבים רגועים או בתנועה סוערת". "הפיתרונות הפלסטיים מכוונים לחופשיות הביטוי והתעוזה באופן יציקת התכנים בצורות. כאשר פני השטח הפיסור לי מוצגים ככתמים רחבים מושגת האמת המוחלטת של הפנטזימה. הדמות הניצבת בפזוה קור בעת תנועה מסויימת ומעבירה אל החלל את יכוד לת הריאלוג החזותי."

היא היתה רוצה ליצור את הפסל בגדול. גדול לפחות כמו האנדרטות שבנתה. 12 אנדרטות. פזורות במקומות שונים. את האנדרטה הראשונה בנתה בחולדה. מיד אחרי שהגיעה לארץ. לאחר תקופת לימודיה בפאריס. אנדרטות אחרות ניבנו בכפרי-הושע. בכדורי. עשתה הכל לבד. החל מפיי קוח על הציבת האבן, דרך העברתה כתנאים הפי רימיטיביים של אז למקום שבו נועדה האנדרטה לעמוד, וכלה בעבודה אינטנסיבית שנמשכה לעיתים במשך שנים.

אריאלה: "יש סיפור בקשר לאנדרטה בכדורי. העבודה היא בגובה שלוש מטרים. בהתחלה היא בנתה אותה בחימר וזה נפל. היא בנתה אותה שוב והזמינה יציקת גבס. היוצק בא וברח. אמר שהוא לא מסוגל לבצע עבודה בגדול כזה. היא הרסה את כל הפסל ובנתה אותו מחדש בגבס כדי שאפשר יהיה לצקת אותו מברונזה."

בתיה: "וגם הוא נפל."
אריאלה: "היא חלתה מזה. שככה במיטה במשך עשרה ימים, קורחת מחום, כתוצאה מהמאמץ הפיסי והנפשי שהשקיעה בעבודה. אחרי עשרה ימים היא קמה ובנתה את זה מחדש."

חמש שנים

בזמן העבודה על האנדרטה לזכר הבנים בכפר יהושע אבדה לה הראייה בעין אחת. זה לא גרם לה להפסיק את העבודה. רק כשהאנדרטה הושלמה היא פנתה לטפל בעצמה.

אחת העבודות היותר אהובות עליה היא האני דרטה עבודה והונה בחולדה. שנתיים עברו עד שנמצאה אבן מתאימה והועברה ליער חולדה.

בן-ציון בן-משה:

- יאיר מת, והניח את נשמתו הצפורית
- כלואה ומערטלת בכלא השיר:
- הצל החוצה את מבואו
- משרטט פרחים בחלון האור
- והמית רוח ים וגשם
- בקולו הטהור
- קול חרד וחרב מאהבה
- קול חרב וחרד ממעמס
- לבו השבור:
- כיום רתוק אל כף —
- קסמי החלום הדקים נרקמים
- ממים, משיר.
- לו הייתי קיסר סיו —
- הייתי מבקש זמיר
- כיאיר
- להחיות את נפשי.

עבודה על אנדרטת חולדה, "עבודה והגנה", 1930-1937